

الزامات شکل‌گیری اقتصاد و اشتغال دانش‌بنیان

♦ **عابد شیخ بهایی**

مدیر ارزش آفرین ملی و رییس انجمن شرکت‌های دانش‌بنیان استان کرمان

رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، سال ۱۴۰۱ را سال «تولید، دانش‌بنیان و اشتغال آفرین» نام‌گذاری فرمودند. با نگاهی به سخنرانی ابتدای فروردین ماه ایشان می‌توان متوجه شد که یکی از مطالبات مهم رهبر انقلاب، عبور از شعارزدگی است و زمینه‌سازی برای تحقق واقعی تولید دانش‌بنیان و اشتغال آفرین. دانش‌بنیان و دانش‌محور شدن اقتصاد را یکی از مهم‌ترین ارکان تحقق اقتصاد مقاومتی معرفی نموده‌اند، زیرا آینده تولید و اقتصاد در ایران و جهان بر پایه تولیدات دانش‌بنیان است.

موضوع تولید دانش‌بنیان که از سوی رهبر معظم انقلاب مطرح و پیاده‌سازی آن مطالبه شده است، عملاً یک پارادایم نوین در فضای اقتصاد ایران قلمداد می‌شود. هدف این تغییر رویکرد نیز به وضوح، عبور از مسیرهای رسمی و سنتی پیشرفت و توسعه اقتصادی است. اگر فرض کنید میزان تولید ناخالص داخلی ایران در سال ۲۰۲۱ حدود ۳۰۰ میلیارد دلار باشد و قرار باشد با قدرتهای اقتصادی زمان حاضر جهان رقابت داشته باشیم، به‌طور حتم این فرآیند از طریق مسیر مرسوم سنتی، توسعه و پیشرفت اقتصادی، امکان‌پذیر نخواهد بود. بر همین اساس بایستی به دنبال اقدامات تحولی و شاید انقلابی در حوزه تولید به‌عنوان رکن اصلی پیشرفت اقتصادی باشیم، در واقع تولید دانش‌بنیان و علم‌محور، فضای نوینی است که در صورت تحقق و پیاده‌سازی، عملاً یک میان‌بر بسیار مهم و مستحکم برای ارتقای سطح تولید ناخالص کشور تلقی خواهد شد.

باید توجه داشته باشیم که بحث حمایت‌ها و پشتیبانی از دانش‌بنیان‌ها نباید به محملی برای توزیع رانت مالیاتی و تأمین مالی ارزان قیمت برای آن‌ها تبدیل شود. از سوی دیگر وقتی یک نقشه راه کلی برای توسعه از مسیر تولید دانش‌بنیان وجود ندارد، مشخص نیست که شرکت دانش‌بنیان و فن‌آور باید در کجا و کدام حوزه به کار گرفته شود. بر این اساس در حوزه‌هایی مثل مسکن، انرژی، کشاورزی و صنعت در مناطق مختلف باید چالش‌ها برآورد و برای رفع آن‌ها فراخوان‌های عمومی برای همکاری با شرکت‌های دانش‌بنیان و فن‌آور داده شود.

در بسیاری از کشورها وقتی از دانش‌بنیان‌ها صحبت به میان می‌آید، موضوع ارتقای بهره‌وری اهمیت جدی پیدا می‌کند، بر

حوزه اقتصاد
دانش‌بنیان،
مختصی یک
وزارتخانه نیست و
یک موضوع بین
دستگاهی است.
وقتی می‌گوییم
اقتصاد و تولید
دانش‌بنیان،
منظور این است
که وزارت صمت،
وزارت اقتصاد،
نظام تأمین
مالی و شبکه
بانکی کشور باید
نقش آفرینی جدی
داشته باشند.

این اساس، موضوع و خروجی رویکرد ارتقای بهره‌وری را (به‌طور مثال در کاهش مصرف انرژی و یا استفاده بهینه از نیروی کار) در نظر می‌گیرند، در مرحله بعد می‌گویند که آیا این شرکت خلاق و دانش‌بنیان، اثر واقعی در تولید یا رفع نیازهای تعریف شده داشته است یا خیر.

به نظر می‌رسد برای تحقق این پارادایم جدید برای محیط پر چالش اقتصاد ایران، بایستی پروژه‌های دولتی، حداقل در سطح تمام استان‌ها، پیوست دانش‌بنیان و فن‌آورانه داشته باشند. بر این اساس جهت‌گیری سرمایه‌گذاری دولتی در تغییر ریل از تولید سنتی به تولید دانش‌محور، بسیار حیاتی است. در این فضای جدید از یک‌سو اسناد آمایش سرزمین که در دولت تصویب و نهایی شده است، نقش یک معیار و سنجه هماهنگ‌کننده بالادستی را ایفا می‌کند و از طرف دیگر استان‌ها بایستی بعد از احصای پروژه‌های دانش‌محور برای استفاده از ظرفیت دانش‌بنیان‌ها، فراخوان‌های متعدد و مرتبط ارائه کنند.

در جهت تبیین فرهنگ تولید مبتنی بر نوآوری و دانش‌بنیان، نیاز جدی به یک قانون‌گذاری و ریل‌گذاری جدید در حوزه دانش‌بنیان

نیستند و یا فناوری آن‌ها قدیمی است. اگر کارخانجات تولیدی ما می‌خواهند روی پا بایستند، باید به سمت تریق فناوری و نوآوری در تولیدات خود روی آورده و این کار محقق نمی‌شود، مگر با هم‌افزایی و پیوستن شرکت‌های دانش‌بنیان و خلاق به شرکت‌های تولیدی بزرگ. شرکت‌های بزرگ باید در حوزه خودشان در تحقیق و توسعه سرمایه‌گذاری کنند و مطابق با قانون، بایستی هزینه‌ای که در این زمینه صرف می‌کنند به‌عنوان معافیت مالیاتی برای آن‌ها در نظر گرفته شود. این موضوع، یک انگیزه بزرگ برای صنایع ایجاد خواهد کرد تا بخشی از سرمایه خود را در حوزه دانش‌بنیان سرمایه‌گذاری کنند.

اولین قدم جهت دانش‌بنیان شدن صنایع این است که بازار صنایع بزرگ در اختیار شرکت‌های دانش‌بنیان و فناور قرار بگیرد. به این صورت که صنایع ما برای رفع نیاز خود، خرید محصولات فناورانه با کیفیت را در اولویت قرار دهند. شرکتی که درهای بازارهای خود را به روی دانش‌بنیان شدن باز می‌کند، اولین گام را در این راه برمی‌دارد و با این کار راه رسوخ فناوری و نوآوری را به صنعت خود باز می‌کند؛ در واقع بایستی تولید دانش‌بنیان به‌عنوان یک متا تگ، بر پروژه‌های بزرگ کشاورزی، صنعت و مسکن الصاق شود. توجه به تحقیق و توسعه (R&D)، یک موضوع بسیار مهم است که بسیاری از شرکت‌های دنیا آن را با تأسیس مراکز نوآوری عملیاتی کرده‌اند. به این صورت که صنایع در این مراکز نوآوری مسائل خودشان را مبتنی بر توان افراد نوآور حل می‌کنند. سهم مراکز نوآوری در دانش‌بنیان شدن صنایع بزرگ، بسیار مهم و حیاتی است.

با ایجاد ارتباط بین تولیدات دانش‌بنیان با زنجیره ارزش تولید و تجارت باید تلاش کنیم زمینه ورود تولیدات دانش‌بنیان کشور به بازارهای جهانی فراهم شود. اتصال شرکت‌های فعال در این حوزه به اقتصاد جهانی می‌تواند خروجی مناسبی در زمینه بین‌المللی کردن این شرکت‌ها و افزایش سرمایه و درآمد آن‌ها به میزان قابل توجه داشته باشد. در این راستا باید زمینه حضور شرکت‌های دانش‌بنیان در رویدادهای بین‌المللی داخلی و خارجی فراهم شود. برپایی نمایشگاه دائمی و تخصصی حوزه دانش‌بنیان و بازاریابی برای محصولات فناورانه و دانش‌بنیان با همکاری دانشگاه‌ها و نمایشگاه بین‌المللی مهم است. در این نمایشگاه همه شرکت‌های دانش‌بنیان استان حضور داشته و دستاوردهای خود را ارائه می‌دهند.

برگزاری رویدادهای شتابدهی صادرات و تشکیل شتاب‌دهنده صادرات و فراهم کردن شرایط ورود شرکت‌های دانش‌بنیان و فناور به حوزه تجارت و صادرات می‌تواند به پایداری این شرکت‌ها و تقویت اقتصاد استان کمک شایانی نماید.

شناسایی نیاز صنایع، معرفی نیازها و چالش‌های مرتبط به جامعه دانشگاهی و نوآوری یکی از روش‌های نوین در رفع نیازهای

وجود دارد تا این شرکت‌ها آماده شوند و یک سهم جدی از تولید ناخالص داخلی (GDP) کشور را برعهده گیرند که در ادامه به برخی از این موارد پرداخته می‌شود:

۱) به نظر می‌رسد اولین قدم جدی یا اولین راهبرد، توجه به نیروهای انسانی ارزشمند و فعال در حوزه دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌ها است؛ چرا که مهم‌ترین عامل در اقتصاد دانش‌بنیان نیروی انسانی متخصص و متعهد می‌باشد.

۲) لزوم تسهیل شرایط برای فعالیت اکوسیستم‌های دانش‌بنیان و فناور در کشور بایستی مهم‌ترین راهبرد اساسی برای تحقق شعار سال باشد. این حمایت‌ها باید در زمینه‌های مختلف از حمایت‌های مادی و معنوی تا تسهیل در صدور مجوزها باشد.

۳) حوزه اقتصاد دانش‌بنیان، مختص یک وزارتخانه نیست و یک موضوع بین دستگاهی است. وقتی می‌گوییم اقتصاد و تولید دانش‌بنیان، منظور این است که وزارت صمت، وزارت اقتصاد، نظام تأمین مالی و شبکه بانکی کشور باید نقش‌آفرینی جدی داشته باشند.

۴) از آنجایی که حوزه دانش‌بنیان فضای کسب‌وکار مختص به خود و متفاوت از سایر حوزه‌های کشاورزی، صنعت، خدمات و ... را دارد، نیازمند تسهیلگری ویژه در این فضا و حتی اصلاح قوانین و مقررات دست و پاگیر و در نظر گرفتن قوانین حمایتی می‌باشد؛ به‌طور خلاصه، اصلاح نظام اداری و کاهش بروکراسی‌های غیرضرور دولتی و بخش حاکمیتی و مقررات زدایی و اصلاح قوانین و مقررات غیرضروری و تاریخ مصرف گذشته.

۵) یکی از دیگر محاسن تولیدات دانش‌بنیان آن است که فرصت ظهور و بهره‌گیری از ظرفیت جوانان و نخبگان مراکز آکادمیک فراهم می‌شود. سپردن مسئولیت‌ها و امور به جوانان نخبه و توانمند، راه‌گشای توسعه کشور است و برای تحقق تولید دانش‌بنیان باید از جوانان استفاده کنیم که این امر نقش‌آفرینی آن‌ها در مدیریت کلان کشور را افزایش می‌دهد. باید از مسائل شفاهی و برگزاری همایش و بنر و سربرگ فاصله گرفت، باید به جوانان اتکا کنیم و موانع تولید دانش‌بنیان را برداریم و چتر حمایتی خود از نخبگان و جوانان را افزایش دهیم تا منویات رهبری عملیاتی شود؛ به‌طور خلاصه، ثبات مدیریتی و به‌کارگیری مدیران جوان توانمند و تحول‌خواه.

۶) شیوه‌های سنتی تولید هر چند ثمراتی برای کشور داشته، اما باید بپذیریم که شرایط خاص کشور نیازمند بازنگری در روندهای تولید در بخش‌های مختلف بوده و باید هم‌افزایی مشخصی برای تجاری‌سازی و صادرات تولیدات و محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان داشته باشیم. الان دیگر وقت آن رسیده است که صنایع بزرگ، دانش‌بنیان شوند. این یک ایراد بزرگ است که بسیاری از صنایع بزرگ ما در معدن، نفت و پتروشیمی و کشاورزی واقعاً دانش‌بنیان نیستند؛ بسیاری از تولیدات این حوزه‌ها یا فناور

شیوه‌های سنتی
تولید هر چند
ثمراتی برای کشور
داشته، اما باید
بپذیریم که شرایط
خاص کشور
نیازمند بازنگری
در روندهای تولید
در بخش‌های
مختلف بوده و
باید هم‌افزایی
مشخصی برای
تجاری‌سازی و
صادرات تولیدات
و محصولات
شرکت‌های
دانش‌بنیان داشته
باشیم. الان دیگر
وقت آن رسیده
است که صنایع
بزرگ، دانش‌بنیان
شوند. این یک
ایراد بزرگ است
که بسیاری از
صنایع بزرگ ما
در معدن، نفت
و پتروشیمی و
کشاورزی واقعاً
دانش‌بنیان
نیستند؛ بسیاری
از تولیدات این
حوزه‌ها یا فناور
نیستند و یا فناوری
آن‌ها قدیمی
است.

تأمین مالی متناسب برای تجاری‌سازی محصولات و دستاوردهای فناورانه و دانش‌بنیان تعریف و به‌کارگیری شود.

۲۱) اقتصاد دانش‌بنیان باعث افزایش بهره‌وری منابع تولید می‌شود. افزایش بهره‌وری منابع تولید، باعث افزایش رشد اقتصادی و منجر به تحقق اقتصاد مقاومتی می‌شود همچنین اقتصاد دانش‌محور باعث کاهش هزینه‌ها از طریق افزایش رقابت جهانی شده و این موضوع باعث افزایش رشد اقتصادی و تحقق اقتصاد مقاومتی می‌گردد.

به‌طور خلاصه می‌توان نتیجه‌گیری نمود که در خصوص شرکت‌های دانش‌بنیان، فناور و خلاق، ثروت‌زایی از علم و فناوری، ایجاد اشتغال پایدار، ارزش‌افزوده، تولید و صادرات کالاهای دانش‌محور و فناورانه به عنوان اهداف توسعه این شرکت‌ها به حساب می‌آید و تلاش برای تحقق تولید دانش‌بنیان و اجرایی شدن شعار سال مسیری میان‌بر و کم‌هزینه برای رسیدن به چشم اندازهای ترسیمی در گام دوم انقلاب و حل دغدغه‌های اقتصادی کشور است و نیاز جدی به یک قانون‌گذاری و ریل‌گذاری جدید در حوزه دانش‌بنیانی وجود دارد تا این شرکت‌ها آماده شوند تا یک سهم جدی از تولید ناخالص داخلی (GDP) کشور را برعهده گیرند. امید است با همکاری و دلسوزی کلیه مسئولان و ارکان زیست‌بوم فناوری، گام‌های مؤثری جهت توسعه اقتصاد دانش‌محور و رونق هم‌افزایی علم و ثروت، برداشته شده و شاهد شکوفایی و رونق علمی و اقتصادی در استان عزیزمان باشیم. ♦♦

فناورانه صنعت محسوب می‌گردد. امروزه برندهای بزرگ دنیا رویدادهایی را تحت عنوان «PitchReverse» برگزار می‌نمایند و چالش‌هایی را که در فرآیند طراحی، ساخت و تولید محصول خود با آن مواجه هستند به نوآوران ارائه می‌کنند و از استارت‌آپ‌ها، دانشجویان و اساتید می‌خواهد که این چالش‌ها را رفع کنند و اعلام می‌کنند که در صورت موفقیت روی آن‌ها سرمایه‌گذاری انجام می‌شود.

۱۳) برای دانش‌بنیان شدن صنایع باید تعریف جدیدی از گزنت‌های فناوری مبتنی بر نیاز صنعت انجام شود. چرا که این گزنت فناوری در نهایت تبدیل به یک محصول می‌شود که برای آن صنعت بسیار سودآورین خواهد بود.

۱۴) با افزایش تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان و مراکز رشد و کارآفرینی ضمن گسترش تعامل صنعت و دانشگاه، بسترهای اشتغال دانش‌آموختگان نیز فراهم گردد.

۱۵) افزایش تعداد دانشجویان خارجی گامی مثبت در جهت انتقال دانش و فرهنگ این مرزوبوم و توسعه دیپلماسی علمی می‌باشد، ضمن آنکه بازنگری، به‌روزرسانی و غنی‌سازی منابع درسی نیز باید در اولویت قرار گیرد تا بتوان در رشد و تربیت مؤثر دانشجویان نقشی بسزا ایفا نمود.

۱۶) بایستی هم‌افزایی مشترک و مداومی فی‌مابین صنایع بزرگ با دانشگاه‌ها، شرکت‌های دانش‌بنیان، پارک‌های علم و فناوری، استارت‌آپ‌ها، شتاب‌دهنده‌ها، بنیاد ملی نخبگان و سایر ارکان اکوسیستم فناوری ایجاد شده تا از این طریق یک برنامه مدون، سند و نقشه راه مشخص تدوین شود تا در نتیجه آن نظام توسعه هسته‌ها و نوپایان فنوار از مسیر «دانشگاه به صنعت» به مسیر از «صنعت به دانشگاه» تغییر و پیاده‌سازی گردد.

۱۷) بخش دولتی برای تأمین نیازهای کشور، نیازها و خریدهایی عمده دارند، بایستی الزام قانونی لحاظ گردد تا اولویت‌های دولتی و حاکمیتی، تأمین این نیازها از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان و فنوار و توانمند داخلی انجام پذیرد.

۱۸) میزان نقش‌آفرینی فعلی دانش‌بنیان‌ها در تولید ناخالص داخلی باید در محاسبات بانک مرکزی و مرکز آمار شناسایی شود و این اطلاعات آماری به‌صورت مستمر در سنوات بعد نیز ارائه شود.

۱۹) از آنجایی که توسعه فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات، هزینه‌های تبادل اطلاعات در تمام ابعاد اقتصاد را کاهش می‌دهد. کاهش هزینه‌های تبادل اطلاعات و امکان برقراری ارتباطات سریع، انگیزه فعالان اقتصادی را افزایش داده و این امر زمینه افزایش رشد اقتصادی و تحقق اقتصاد دانش‌بنیان را فراهم می‌نماید.

۲۰) توسعه اقتصاد دانش‌بنیان سبب افزایش درآمد می‌شود و این افزایش درآمد باعث افزایش تقاضا برای دانش شده و در نهایت نیز منجر به تحقق اقتصاد دانش‌بنیان و مبتنی بر فناوری و نوآوری و در نتیجه، رشد اقتصادی خواهد شد، لذا بایستی نظام

